

Visie Nationaal Archief 2027 – 2035

Het Nationaal Archief dient het recht op informatie, nu en in de toekomst

Archieven zijn een fundament onder een goed functionerende samenleving en overheid. Overheidsarchieven weerspiegelen de relatie tussen een overheid en zijn burgers; ze laten zien hoe de overheid tot besluiten komt en welke gevolgen die hebben. Archieven raken aan mensenlevens. Daarom heeft iedereen recht op toegang tot informatie in overheidsarchieven, voor zichzelf of professioneel.

Daarin vindt het Nationaal Archief zijn bestaansrecht. We zijn een publieke dienstverlener in alles wat we doen, direct en indirect. Dat geldt voor toegang tot onze eigen archieven én voor de manier waarop we andere (overheids)instellingen helpen om hun eigen archieven blijvend toegankelijk te maken. Zodat die toegankelijk zijn voor onderzoek, verantwoording en herstel, en om de geschiedenis steeds opnieuw te interpreteren, nu en in de toekomst.

De afgelopen decennia heeft digitalisering onze wereld ingrijpend veranderd, en technische ontwikkelingen volgen elkaar in razend tempo op. De overheid werkt inmiddels bijna helemaal digitaal. De digitalisering heeft zijn weerslag gekregen in de nieuwe Archiefwet. Dat vraagt om een andere manier van werken voor de hele archiefsector, met een sleutelrol voor het Nationaal Archief.

Deze visie omvat onze kijk op onze plek in de samenleving voor de jaren 2027-2035.

Het Nationaal Archief beheert informatie van de rijksoverheid die ouder is dan tien jaar en blijvend bewaard moet blijven. Dat beheer is breed; het omvat het opnemen, bewaren, onderhouden, verrijken en beschikbaar stellen van deze informatie. Het Nationaal Archief heeft daarnaast nog een bredere taak: we bevorderen de implementatie van de Archiefwet. Ook adviseren we overheidsorganisaties bij het opstellen van hun selectiebesluiten, waarin wordt vastgesteld wat bewaard moet worden en wat vernietigd. En we delen onze kennis over het duurzaam toegankelijk beheren van overheidsinformatie met andere overheids- en archiefinstellingen. We nemen geen taken over, maar voorzien andere organisaties van kennis en advies hoe ze de Archiefwet goed kunnen toepassen in hun eigen informatiebeheer.

Het Nationaal Archief is de thuisbasis van de rijksarchivaris. De rijksarchivaris is een onafhankelijke autoriteit die normen stelt voor de rijksoverheid, de minister van OCW adviseert, verantwoordelijk is voor het beheer van de rijkscollectie en – samen met ketenpartners – bijdraagt aan landelijke eenheid in visie en beleid op archieven. Net als het Nationaal Archief stelt de rijksarchivaris in adviezen het perspectief van de samenleving voorop: wat bewaard moet blijven, moet duurzaam toegankelijk zijn.

Publieke dienstverlening centraal

Het Nationaal Archief stelt publieke dienstverlening centraal. Wij staan garant voor de toegang tot onze collecties. In 2035 heeft iedereen eenvoudig toegang tot authentieke overheidsinformatie, ongeacht of die op papier of digitaal tot stand is gekomen. Het Nationaal Archief maakt deze overheidsinformatie toegankelijk, vindbaar en bruikbaar, en werkt samen met andere archiefinstellingen waar mogelijk toe naar het koppelen van archiefcollecties.

De dienstverlening die ons publiek gewend is voor papieren archieven leveren we ook voor archieven die in hun geheel in het digitale tijdperk zijn ontstaan (*digital born* archieven, bijvoorbeeld e-mails of appberichten). Onze digitale collecties zijn online beschikbaar, vindbaar en bruikbaar. Bezoekers kunnen ze digitaal gemakkelijk doorzoeken en lezen. Waar nodig nemen we openbaarheidsbeperkingen in acht, bijvoorbeeld op het gebied van privacy.

We verrijken onze archieven met relevante context die nodig is om de informatie te interpreteren. Voor professionele gebruikers, zoals onderzoekers en journalisten, is onze collectie indien nodig beschikbaar als gestructureerde dataset.

We richten ons primair op het beschikbaar stellen van authentieke overheidsinformatie en stimuleren onderzoek en gebruik van onze collecties. Onze collectiemakelaars ondersteunen onderzoekers, musea, cultuurhistorische instellingen en andere archieven. We maken onze collectie voor hen beschikbaar, zodat zij deze kunnen gebruiken voor eigen onderzoek, publicaties, tentoonstellingen en onderwijs. Zo bereiken we met onze collectie een groot publiek, zonder dat we zelf educatie en tentoonstellingen aanbieden.

We geven onze gebruikers ondersteuning om informatie te vinden en te gebruiken. Voor bepaalde doelgroepen en onderzoekers is de toegang tot archieven complex. Om uiteenlopende redenen weten zij de weg naar het archief minder te vinden. Voor hen willen we drempels wegnemen en ondersteuning bieden bij het raadplegen van onze archiefcollecties. Want iedereen heeft recht op toegang tot overheidsinformatie in archieven. Dat is waar het Nationaal Archief voor staat, samen met andere archiefdiensten, nu en in de toekomst.

Digitale transformatie

De digitalisering en de verwachte toestroom van nieuwe, digitale archieven is een van de belangrijkste uitdagingen voor het Nationaal Archief. Ons publiek verwacht dienstverlening van ons ook op *digital born* archieven, en terecht. We willen snel en laagdrempelig toegang kunnen bieden tot dit archiefmateriaal. Prioriteit hebben belangrijke maatschappelijke dossiers zoals bijvoorbeeld en niet uitputtend: MH17, corona en de toeslagenaffaire, op het moment dat die eenmaal zijn overgebracht naar het Nationaal Archief.

De digitale transformatie omvat meer dan alleen een overgang van papieren documenten naar digitale bestanden. Digitale archieven zijn veelvormig en enorm van omvang; denk aan tekstbestanden, e-mails, chatberichten, databases, datasets, algoritmes, websites en sociale media. Gebruikers moeten archieven met moderne tools kunnen doorzoeken, ongeacht tijd en plaats, of ze openbaar zijn of beperkt openbaar, gedigitaliseerd of *digital born*.

Duurzame toegankelijkheid

Digitale overheidsinformatie is complexer in vorm dan papier. Digitale informatie verandert voortdurend, moet worden geüpdatet, heeft versiebeheer nodig en beveiliging. Anders dan papier moet digitale informatie vanaf het allereerste moment geschikt zijn om te archiveren. Daarom ondersteunen we de rijksoverheid bij het duurzaam toegankelijk maken van de eigen digitale informatie.

Duurzaam toegankelijke overheidsinformatie heeft meerdere voordelen. Met zulke informatie kan de rijksoverheid de eigen taken direct beter uitvoeren. Ze kan vervolgens ook efficiënt en betrouwbaar worden overgebracht naar het Nationaal Archief en andere archiefinstellingen. Duurzaam toegankelijke digitale overheidsinformatie wordt niet enkel opgeslagen, maar is ook in de toekomst beschikbaar, betrouwbaar, leesbaar en goed te interpreteren.

Door andere rijksoverheidsorganisaties en archiefinstellingen te adviseren leggen we dus de basis voor duurzaam toegankelijke overheidsinformatie gedurende de hele levenscyclus; vanaf het moment dat de overheid deze gebruikt tot en met het behoud van overheidsinformatie als erfgoed voor het publiek. Want de informatie van nu is het erfgoed van morgen.

Samenwerking

Het Nationaal Archief vervult zijn maatschappelijke rol niet alleen. We zijn onderdeel van een goed functionerend netwerk van overheden, archiefdiensten, leveranciers, culturele instellingen, kennisinstellingen, onderwijs, onderzoek en maatschappelijke organisaties. Met hen werken we continu en intensief samen; open, verbindend en met oog voor het geheel. We versterken dit netwerk door kennis te ontwikkelen en te delen, standaarden en gezamenlijke voorzieningen te bevorderen, innovatie te stimuleren en partijen bij elkaar te brengen. Als expert en verbinder nemen we verantwoordelijkheid voor het functioneren van het geheel, zonder verantwoordelijkheden van andere organisaties over te nemen. De manier waarop we samenwerken en collecties beschikbaar stellen maakt het mogelijk deze te verbinden met de collecties van andere archiefbeheerders en erfgoedinstellingen.

Prioriteiten uit de visie

We moeten keuzes maken in wat we doen. In de jaren 2027-2035 richten we ons op de volgende prioriteiten:

Toegang tot digital born

We ontwikkelen dienstverlening voor *digital born* archieven en gedigitaliseerde papieren archieven. Doel is dat we *digital born* informatie duurzaam toegankelijk maken en houden.

Verantwoording en herstel

We geven voorrang aan de toegankelijkheid van archieven in dossiers waar behoefte is aan verantwoording en herstel, zoals de archieven over de toeslagenaffaire. In zulke complexe dossiers komen de belangen van burgers in het gedrang tegenover de macht van de overheid. Juist in dergelijke dossiers moet (de context van) overheidshandelen blijvend navolgbaar en toegankelijk zijn. Dat is belangrijk voor het vertrouwen in de overheid.

Beperkt openbare archieven

Een deel van onze archieven is beperkt openbaar, bijvoorbeeld omdat we persoonsgegevens moeten beschermen of vanwege de staatsveiligheid. Beperkt openbare archieven zijn alleen onder voorwaarden toegankelijk, bijvoorbeeld enkel in onze studiezaal. We verwachten dat het aantal beperkt openbare archieven zal toenemen, net als de belangstelling ervoor. Het Nationaal Archief wil daarom voorzieningen ontwikkelen voor toegang tot digitale informatie met een openbaarheidsbeperking.

Particuliere archieven

Particuliere archieven leveren een belangrijke bijdrage aan ons maatschappelijk en cultureel erfgoed, en aan ons collectief geheugen. De Archiefwet 2026 laat ruimte voor de opname van particuliere archieven, maar verplicht dit niet. Omdat er scherpe keuzes gemaakt moeten worden hanteert het Nationaal Archief al enige tijd een opnamestop van particuliere archieven. Er zijn verschillende partijen die een aandeel hebben in het behoud van particuliere archieven. Gezien de grote omvang van overheidsarchieven en particuliere archieven is het van belang dat de archiefsector adequate handvatten formuleert om te kunnen bepalen welke particuliere archieven in de toekomst bewaard zouden moeten worden. De algemene rijksarchivaris, het Adviescollege Informatiehuishouding en Openbaarheid en de Raad voor Cultuur zullen adviezen opstellen over hoe hiermee om te gaan. Deze werkwijze zorgt ervoor dat meerdere perspectieven over particuliere archieven worden belicht. Tot die tijd continueert het Nationaal Archief het huidige beleid.

Efficiënte oplossingen

Met de beschikbare middelen geven we zo goed mogelijk uitvoering aan onze publieke taak. De voorspelbare toestroom van nieuwe, digitale archieven in de komende jaren vraagt om efficiënte oplossingen; denk aan het delen van voorzieningen met andere organisaties of het digitaliseren van veelgevraagde papieren archieven. Alleen op die manier voorkomen we dat we binnen onze wettelijke taak aanlopen tegen de grens van onze mogelijkheden.